

**PIERCING THE CORPORATE VEIL¹ INSTITUTAS IR PATRONUOJANČIOS ĮMONĖS
ATSAKOMYBĖ PAGAL DUKTERINĖS ĮMONĖS PRIEVOLĖS
LIETUVOS TEISĖJE****Vitalij Papijanc ***

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 4610
Elektroninis paštas vitalij.papijanc@gmail.com*

Pateikta 2008 m. rugsėjo 4 d., parengta spausdinti 2008 m. spalio 21 d.

Santrauka. *Piercing the corporate veil* yra vienas iš institutų, kai patronuojanti įmonė atsako pagal dukterinės įmonės prievolės. Lietuvos teisėje šis institutas įtvirtintas Civilinio kodekso (toliau – CK) 2.50 str. 3 d. Ši teisės norma skirta būtent įmonių grupėms ir patronuojančios įmonės atsakomybei pagrįsti.

Yra trys *piercing* instituto sąlygos: juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės, dalyvio nesąžiningi veiksmai, priežastinis įmonės negalėjimo įvykdyti prievolės ir dalyvio nesąžiningų veiksmų ryšys. Negalėjimo įvykdyti prievolės sąlyga *de facto* reiškia dukterinės įmonės nemokumą. Patronuojančios įmonės nesąžiningus veiksmus mokslininkai aiškina skirtingai. Vieni daugiausia dėmesio skiria pavyzdinių nesąžiningų veiksmų sąrašams, kiti bando analizuoti bendrą nesąžiningumo sąvoką bei jos turinį. Teisės doktriną papildoma teismų praktika, kurioje galima atskirti vidinius (organizacinius) bei išorinius nesąžiningų veiksmų faktorius.

Pareigos pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo pažeidimas neturėtų būti tapatinamas su *piercing* modeliu. Šiuo atveju kalbama apie bendrovės vadovo atsakomybės modelį bei deliktinę patronuojančios įmonės atsakomybę. Bendrovės vadovo atsakomybė turėtų būti taikoma už konkrečios vadovo teisinės pareigos pažeidimą. Deliktinė atsakomybė turėtų būti taikoma už konkrečios dalyvio („savininko“ pagal Įmonių bankroto įstatymą (IBĮ) teisinės pareigos pažeidimą.

Pagrindinės sąvokos: juridinio asmens dalyvio atsakomybė pagal juridinio asmens prievolės, įmonių grupė, patronuojanti įmonė, dukterinė įmonė, dalyvio nesąžiningi veiksmai.

ĮVADAS

Iki 2001 m. dar galima buvo sakyti, kad Lietuvos teisėje nėra normos, leidžiančios panaikinti patronuojančios įmonės atsakomybės privilegiją pagal dukterinės įmonės prievolės², bet nuo 2001 m. liepos 1 d. taip teigti

būtų neteisinga. Vadovaujantis CK 2.50 str. 3 d. „*kai juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis atsako pagal juridinio asmens prievolę savo turtu subsidiariai*“. Tai reiškia, kad Lietuvoje, skirtingai nei daugelyje kitų Vakarų teisės tradicijos teisinių sistemų, įstatymu yra įtvirtinta atskirumo principo išimtis. Kai kas tokią nuostatą vadina novatoriška³, kiti mano, jog reikėtų reguliavimą tobulinti.⁴ Nėra vienos nuomonės ir dėl *piercing* sąlygų, jų taikymo ir aiškinimo. Instituto naujumas bei keblumai jį aiškinant ir taikant skatina mus detaliau panagrinėti šį teisinį reiškinį.

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedros doktorantas.

¹ „*Piercing the corporate veil*“ – JAV teisinėje sistemoje vartojamas terminas juridinio asmens dalyvio atsakomybės pagal juridinio asmens prievolės institutui nusakyti. „*Piercing the corporate veil*“ arba „*piercing*“ terminai yra pripažinti ir paplitę tarptautiniu mastu lyginamojoje teisėtyroje minėtam institutui pavadinti. Tad šiame darbe šios sąvokos yra vartojamos kaip juridinio asmens dalyvio atsakomybės pagal juridinio asmens prievolės sinonimai.

² Kriaučiuonas D. Įmonių grupės: teisinis reglamentavimas Europos Bendrijos ir Lietuvos teisėje. *Teisė*. 2001. Nr. 38. P. 45. Žr. taip pat 1964 m. CK 32 str.

³ Tikniūtė A. *Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai*: disertacija. Vilnius, 2006. P. 107.

⁴ Levickaitė I. Can the corporate veil be pierced under Lithuanian Law? *International Journal of Baltic Law*. 2004. Vol. 1. Nr. 4. P. 47–48.

Šio tyrimo tikslas – išnagrinėti patronuojančios įmonės kaip juridinio asmens dalyvio atsakomybės institutą remiantis CK 2.50 str. 3 d. (*piercing the corporate veil* institutas), detaliam aptarti įstatyme nustatytas šio instituto sąlygas, taip pat šių sąlygų aiškinimą bei taikymą teismų praktikoje ir teisės doktrinoje.

Tyrimo objektas – Lietuvos teisės norma, įtvirtinta CK 2.50 str. 3 d., jos taikymas ir aiškinimas teismų praktikoje ir teisės doktrinoje.

Atliekant tyrimą taikyti lingvistinis, loginis, sisteminis, lyginamasis, istorinis, teleologinis ir kiti moksliniai tyrimo metodai.

1. PIERCING THE CORPORATE VEIL INSTITUTO DOGMATIKA

*Piercing the corporate veil, lifting the corporate veil*⁵, *Durchgriff*⁶, *principe de la transparence*⁷, *ribotos atsakomybės panaikinimas*⁸ – visos šios sąvokos reiškia ne ką kitą kaip Vakarų teisės tradicijos įmonių teisėje gerai žinomą dalyvio atsakomybės pagal juridinio asmens prievolės institutą. Šio atsakomybės instituto pagrindas yra *entity law* (klasikinės įmonių teisės) postuluota dogma – *atskirumo principas*. Jo esmė – kad įmonė ir jos dalyvis yra atskiri teisės subjektai, turintys atskirą turimą ir savarankiškai atsakantys pagal savo prievolės (*atsakomybės privilegija*, CK 2.50 str. 2 d.)⁹. Vadovaujantis bendrais teisingumo bei draudimo piknaudžiauti teise principais (CK 1.2 str.), taip pat bendru principu *nulla regula sine exceptione*, yra nustatomas atskirumo principo išimtys. Būtent šios išimtys ir yra *piercing* instituto dalykas.

Lietuvos teisės doktrinoje juridinio asmens dalyvio atsakomybę pagal juridinio asmens prievolės vienbalsiai laikoma atskirumo principo išimtimi.¹⁰ Teismai savo praktikoje šiuo klausimu laikosi tos pačios nuomonės.¹¹

⁵ Didžiosios Britanijos teisės sistemos terminologijoje – „įmonės „šydo“ pakėlimas“.

⁶ Germanų teisės sistemose vartojamas terminas reiškia „pagriebigumą“.

⁷ Romanų teisės sistemų terminologijoje – „skaidrumo principas“. Žr. detaliau: Druey J. N., Vogel A. *Das schweizerische Konzernrecht in der Praxis der Gerichte*. Zürich: Schulthess, 1999. P. 38.

⁸ A. Tikniūtės disertacijoje vartojamas terminas.

⁹ Bartkus G., Keserauskas Š., Mikelėnas V., Mizaras V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002. P. 127. Užsienyje – von Büren, R. *Der Konzern: rechtliche Aspekte eines wirtschaftlichen Phänomens*. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 2005. P. 175.

¹⁰ Augustaitis A. Akcininko atsakomybė (Ribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvio atsakomybė už juridinio asmens prievolės). *Juristas*. 2004. Nr. 1 <<http://www.paciolis.lt/?cid=30418&details=1>> [žiūrėta 2008 09 04]. Bartkus G., Keserauskas Š., Mikelėnas V., Mizaras V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002. P. 127. Butrimienė G. Ar ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų dalyviai, pagal bendrą taisyklę neatsakantys už bendrovės prievolės, gali būti patraukti civilinės atsakomybės? *International Journal of Baltic Law*. 2005. Vol. 2. Nr. 4. P. 57. Kiršienė J., Pakalniškis V., Ruškytė R., Vitkevičius P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas*. Vadovėlis: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, Vilnius, 2004. P. 164. Levickaitė I. Can the corporate veil be pierced under Lithuanian Law? *International Journal of Baltic Law*. 2004. Vol. 1. Nr. 4. P. 39. Tikniūtė A. *Juridi-*

[domu atkreipti dėmesį į tai, kad *piercing the corporate veil* institutas faktiškai yra taikomas būtent patronuojančios įmonės atsakomybei nustatyti ir netaikomas smulkiems juridinio asmens dalyviams. Kaip nurodoma CK komentare, CK 2.50 str. 3 d. negali būti taikoma „dalyviui, kuris neturi pakankamai įtakos juridinių asmenų dalyvių susirinkime bei užsiima tik kapitalo investicijomis į kitus juridinius asmenis“¹². Tai rodo, kad pagal savo koncepciją ši atskirumo principo išimtis yra skirta būtent įmonių grupėms, kai tarp įmonių egzistuoja kontrolė bei faktinė galimybė pažeisti kreditorių interesus atliekant nesąžiningus veiksmus.¹³

2. ATSAKOMYBĖS PRIVILEGIJOS PANAIKINIMO SĄLYGOS

Žvelgiant į CK 2.50 str. 3 d. konstrukciją, susidaro įspūdis, kad įstatymo leidėjas numatė sąlygas, kurioms esant būtų galima netaikyti atskirumo principo, t. y. kai¹⁴:

- 1) juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės;
- 2) dalyvio veiksmai yra nesąžiningi;

nio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai: disertacija. Vilnius, 2006. P. 107. Žukas T. Akcininko atsakomybė už bendrovės prievolės (1). *Vadovo pasaulis*. 2003. Nr. 11. P. 72–73.

¹¹ Žr., pvz., LAT CBS 2000 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kerulė“ v. *Papelkių žemės ūkio bendrovė, Raseinių rajono savivaldybė, Žemės ir kito nekilnojamojo turto registro valstybinės įmonės Tauragės filialas*, Nr. 3K-3-1180/2000. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Göllner expedition“ v. *S. Beinorius, J. Beinorienė*, Nr. 3K-3-124/2004. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Saulėtekis“ v. *I. K., L. M., R. P.*, Nr. 3K-3-604/2006. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje *OMV Refining & Marketing, GmbH v. A. P.*, Nr. 2A-250/2007.

¹² Bartkus G., Keserauskas Š., Mikelėnas V., Mizaras V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002. P. 128.

¹³ Žr. plačiau apie įmonių grupę ir jos požymius: Papijanc V. Įmonių grupės teisinis reguliavimas: samprata ir požymiai. *Jurisprudencija*. 2007. Nr. 4(94).

¹⁴ Atkreiptinas dėmesys į tai, kad jau vien atskirumo principo formuluotėje – CK 2.50 str. 2 d. – įstatymo leidėjas numatė išimtis, kai šis principas netaikomas. Tai yra dvi *exceptio*: įstatymas bei įmonės steigimo dokumentai. Teismai irgi yra tos pačios nuomonės, pvz., civilinėje byloje „Göllner expedition“ v. *S. Beinorius, J. Beinorienė*. Autorius analizuos problemiškesnę išimtį, numatytą CK 2.50 str. 3 d. Doktrinoje pateikiama nuomonė, kad atsakyti taikyti atskirumo principą galima taip pat sutartyje, neišskiriant šios išimties iš bendro principo taikymo pagrindo. Atvirksčiai A. Tikniūtė teigia, kad šis klausimas yra savaime aiškus ir „nereikalauja papildomos analizės“ (Tikniūtė A. Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai: disertacija. Vilnius, 2006. P. 108). Vargu ar toks teiginys yra pagrįstas. Iš tikrųjų klausimas, ar sutarčių laisvės principas gali šiuo atveju apriboti atskirumo principą, reikalauja atskiro nagrinėjimo. Autoriaus nuomone, CK 2.50 str. 2 d. konstrukcija atrodo labiau imperatyvi nei dispozityvi, tad šalims neturėtų būti leista naikinti dukterinės įmonės ribotos atsakomybės. Kita vertus, negalėjimas panaikinti ribotą atsakomybę vertinant praktiškai atrodo nereikšmingas, nes patronuojanti įmonė gali susitarti su dukterinės įmonės kreditoriais, kad atsakys pagal dukterinės įmonės prievolės subsidiariai ar net solidarai (pvz., laidavimas). Vienu ir kitu atveju patronuojanti įmonė atsako kreditoriui, nors teisiniai modeliai skirtingi – pirmuoju atveju yra naikinama atsakomybės privilegija, o kitu atveju ji nenaikinama, o atsakomybė yra sutartinė.

- 3) tarp įmonės negalėjimo įvykdyti prievolės ir dalyvio nesažiningų veiksmų yra priežastinis ryšys.¹⁵

Savo ruožtu doktrinoje pateikiamas skirtingas *piercing* taikymo sąlygų sąrašas. Štai, pvz., J. Kiršienė nurodo, kad sąlygos turėtų būti keturios: „(...) žalai (*juridinis asmens negali įvykdyti prievolės*), *neteisėtiems veiksams* (*dalyvis elgiasi nesažiningai*), *priežastiniam ryšiui tarp žalos ir neteisėtų veiksmų bei kaltei*“¹⁶. Tuo tarpu kiti autoriai mano, kad yra trys anksčiau minėtos sąlygos.¹⁷ Teismų praktikoje taip pat yra linkstama prie trijų sąlygų konstatuojant, kad nesažiningi veiksmai automatiškai reiškia kalte.¹⁸

2.1. Juridinio asmens negalėjimas įvykdyti prievolės

Vargu ar yra pagrįsta įmonės negalėjimą įvykdyti prievolę vadinti žala. Juk žala yra dukterinės įmonės kreditoriaus turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos (CK 6.249 str. 1 d.). Tokia dukterinės įmonės kreditoriaus žala yra susijusi su dukterinės įmonės sutartine ar deliktine prievole. Negalėjimas įvykdyti prievolės nėra nei turto netekimas ar sužalojimas, nei turėtos išlaidos. Negalėjimas įvykdyti prievolės yra *priežastis*, dėl kurios kreditoriai negali atgauti savo, pavyzdžiui, lėšų, bet negalėjimas įvykdyti prievolės nėra turto netekimas/sumažėjimas. Juk kreditorių reikalavimas prieš dukterinę įmonę išliko/nesumažėjo. Negalėjimas įvykdyti prievolės yra patronuojančios įmonės *subsidiarios atsakomybės taikymo sąlyga*. Dėl šios priežasties nesuprantamas kai kada teismuose ieškoviui keliamas reikalavimas įrodyti žalą. Ne negalėjimą vykdyti prievolių (nemokumą), bet žalą. Pavyzdžiui, *UAB „Saulėtekis“ v. I. K., L. M., R. P.* byloje bankrutuojančios įmonės ieškinys prieš akcininkes buvo atmestas dėl to, kad ieškovas neįrodė žalos nors dukterinė įmonė tapo nemoki ir negalėjo įvykdyti savo prievolės kreditoriams.¹⁹

Negalėjimą įvykdyti prievolės vadinti neigiamomis pasekmėmis arba žala kreditorių interesams galima tik bendra prasme, bet ne pagal CK (CK 6.249 str. 1 d.). Negalėjimą įvykdyti prievolės vadinti žala būtų labiau pagrįsta, jeigu įstatymas būtų nustatęs vidinį atsakomybės modelį, pagal kurį patronuojanti įmonė atsakytų

dukterinei. Dabartinis teisinis reguliavimas neabejotinai nustato išorinį atsakomybės modelį, panaikinantį patronuojančios įmonės atsakomybės privilegiją: juridinio asmens *dalyvis atsako pagal juridinio asmens prievolę* savo turto subsidiariai“ (CK 2.50 str. 3 d.). Nors kai kas doktrinoje teigia, kad yra nustatytas vidinis modelis²⁰, tačiau daugiau autorių²¹ bei teismų praktika²², autoriaus nuomone, pagrįstai kalba apie išorinį modelį.

Toliau reikėtų atsakyti į klausimą, ar kiekvienas dukterinės įmonės negalėjimas įvykdyti prievolės yra pagrindas taikyti patronuojančios įmonės atsakomybę, ar kalbama apie išimtinį negalėjimo atvejį, tai yra nemokumą. Sprendžiant iš CK komentaro, panaikinti įmonės dalyvio atsakomybės privilegiją galima dukterinei įmonei negalint įvykdyti vienos ar kitos konkrečios prievolės.²³ Tačiau detaliau paanalizavus normos formuluotę susidaro įspūdis, kad norma yra skirta tiems atvejams, kai dukterinė įmonė nebeturi pakankamai turto kreditoriaus reikalavimui įvykdyti. Juk dalyvio atsakomybė yra *subsidiari*, tai yra dalyvio turtas patenka į atsakomybės substratą tik tuo atveju, kai nepakanka įmonės turto prievolei įvykdyti.²⁴

Teismų praktikos analizė taip pat patvirtina tokią negalėjimo įvykdyti prievolės supratimą. Visose bylose, kuriose teismai taikė CK 2.50 str. 3 d., įmonės buvo nemokios arba joms buvo jau pradėti ar net baigti bankroto procesai.²⁵ Kreditoriai naudojami galimybe patenkinti savo reikalavimus iš dalyvio turto tik dukterinei įmonei pačiai neišgalint išmokėti savo skolų, tai yra tapus nemokiai (*ultima ratio*). Dukterinės įmonės nemokumas turėtų būti nustatomas pagal [B].

²⁰ Kiršienė J., Pakalniškis V., Ruškytė R., Vitkevičius P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas*. Vadovėlis: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, Vilnius, 2004. P. 164.

²¹ Bartkus G., Keserauskas Š., Mikelėnas V., Mizaras V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002. P. 128. Levickaitė I. Can the corporate veil be pierced under Lithuanian Law? *International Journal of Baltic Law*. 2004. Vol. 1. Nr. 4. P. 39–40. Tikniūtė A. *Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai*: disertacija. Vilnius, 2006. P. 156–157. Žukas T. Akcininko atsakomybė už bendrovės prievolės (3). *Vadovo pasaulis*. 2004. Nr. 1. P. 41.

²² LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Göllner spedition“ v. S. Beinorius, J. Beinorienė*, Nr. 3K-3-124/2004.

²³ Bartkus G., Keserauskas Š., Mikelėnas V., Mizaras V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002. P. 128.

²⁴ Panašiai: Augustaitis A. Akcininko atsakomybė (Ribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvio atsakomybė už juridinio asmens prievolės). *Juristas*. 2004, Nr. 1 <<http://www.paciolis.lt/?cid=30418&details=1>> [žiūrėta 2008 09 04]. Tikniūtė A. *Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai*: disertacija. Vilnius, 2006. P. 108.

²⁵ Pvz., Kauno miesto apylinkės teismo 2002 m. balandžio 11 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2–2833/2002. Kauno miesto apylinkės teismo 2002 m. balandžio 11 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2–2833/2002. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo 2003 m. spalio 22 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2–2367–20/2003. Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2003 m. gegužės 2 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2–4070–17/2003. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Saulėtekis“ v. I. K., L. M., R. P.*, Nr. 3K3-3-604/2006 ir daugybė kitų.

¹⁵ Šią sąlygą patvirtina žodis „dėl“ įstatymo formuluotėje.

¹⁶ Kiršienė J., Pakalniškis V., Ruškytė R., Vitkevičius P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas*. Vadovėlis: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, Vilnius, 2004. P. 164.

¹⁷ Augustaitis A. Akcininko atsakomybė (Ribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvio atsakomybė už juridinio asmens prievolės). *Juristas*. 2004. Nr. 1 <<http://www.paciolis.lt/?cid=30418&details=1>> [žiūrėta 2008 09 04]. Bartkus G., Keserauskas Š., Mikelėnas V., Mizaras V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002. P. 128. Levickaitė I. Can the corporate veil be pierced under Lithuanian Law? *International Journal of Baltic Law*. 2004. Vol. 1. Nr. 4. P. 40.

¹⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Göllner spedition“ v. S. Beinorius, J. Beinorienė*, Nr. 3K-3-124/2004.

¹⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Saulėtekis“ v. I. K., L. M., R. P.*, Nr. 3K3-3-604/2006.

2.2. Dalyvio nesąžiningi veiksmai

2.2.1. Bendrosios pastabos

Dalyvio nesąžiningų veiksmų sąlyga, ko gero, yra sudėtingiausia *piercing* instituto sąlyga. Ieškovas turi įrodyti, kad atsakovas – patronuojanti įmonė – pažeidė CK 1.5 str. nustatytą pareigą kiekvienam civilinės apyvartos dalyviui elgtis sąžiningai. Kol tai neįrodyta, galioja sąžiningumo prezumpcija (CK 4.26 str. 2 d.). Kita vertus, nereikia užmiršti, kad tam tikrais atvejais nesąžiningumas gali būti preziumuojamas (CK 6.67 str.).

Autoriaus nuomone, *nesąžiningų* veiksmų nederėtų vienareikšmiškai tapatinti su *neteisėtais* veiksmais, kaip tai daroma doktrinos dalyje.²⁶ Toks tapatinimas veda prie klaidingo supratimo, jog tam, kad būtų įrodyti nesąžiningi veiksmai, reikia įrodyti jų neteisėtumą.²⁷ Priešingai, patronuojančios įmonės veiksmai gali būti teisėti, pavyzdžiui, teisėti ir galiojantys sandoriai, tačiau jie gali būti nesąžiningi. Jeigu jau norima priartinti CK 2.50 str. 3 d. nustatytos atsakomybės sąlygas prie bendrųjų atsakomybės sąlygų, būtina pabrėžti, jog neteisėtumas pasireiškia kreditoriaus interesų pažeidimu. Taigi visiškai teisėtas ir galiojantis sandoris būtų laikomas neteisėtu kreditoriaus intereso atžvilgiu. Tokia terminologinė painiava geriausiai būtų išspręsta vartojant *legalių* nesąžiningų veiksmų sąvoką ir atskiriant juos nuo neteisėtų veiksmų. Pažymėtina, kad nesąžiningumą nuo neteisėtumo taip pat skiria ir teismų praktika.²⁸ Nors pasi-taiko teismų sprendimų, sutapatinančių „neteisėtus“ ir „nesąžiningus“ veiksmus.²⁹

Dar vienas svarbus dalykas yra tai, kad, kaip matyti iš teismų praktikos, jeigu nesąžiningi veiksmai yra įrodyti, kaltės įrodinėti nereikia.³⁰ Tai patvirtina nepagrįstą kaltės kaip atskiros *piercing* sąlygos išskyrimą – kaip tai daro kai kurie mokslininkai.³¹ Autoriaus nuomone, pagrindo atskirti kaltę nuo nesąžiningų veiksmų nėra. To priežastis yra gana paprasta – kaltė turėtų būti suprantama objektyviai, tai yra kaltė = nesąžiningi veiksmai. Nesąžiningi veiksmai paneigia sąžiningumo (nekaltumo) prezumpciją (CK 4.26 str. 2 d.).

²⁶ Kiršienė J., Pakalniškis V., Ruškytė R., Vitkevičius P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas*. Vadovėlis: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, Vilnius, 2004. P. 164.

²⁷ Tokią poziciją buvo užėmę atsakovai S. Beinorius ir J. Beinorienė byloje UAB „Göllner Spedition“ v. S. Beinorius, J. Beinorienė, Nr. 3K-3-124/2004. Šioje byloje pirmosios instancijos teismas atmesdamas UAB „Göllner Spedition“ ieškinį savo tokį sprendimą taip pat motyvavo neįrodytais neteisėtais veiksmais.

²⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Göllner Spedition“ v. S. Beinorius, J. Beinorienė, Nr. 3K-3-124/2004. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje OMV Refining & Marketing, GmbH v. A. P., Nr. 2A-250/2007.

²⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Saulėtekis“ v. I. K., L. M., R. P., Nr. 3K3-3-604/2006.

³⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Göllner Spedition“ v. S. Beinorius, J. Beinorienė, Nr. 3K-3-124/2004.

³¹ Kiršienė J., Pakalniškis V., Ruškytė R., Vitkevičius P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas*. Vadovėlis: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, Vilnius, 2004. P. 164.

Taigi, nesąžiningi veiksmai yra kreditoriaus interesus pažeidžiantys veiksmai, tad koks yra jų turinys?

2.2.2. Doktrina

Doktrinoje kalbant apie nesąžiningų veiksmų sąlygą mes galime rasti du skirtingus požiūrius. Vieni mokslininkai bando išaiškinti nesąžiningų veiksmų turinį sudarydami pavyzdinius nesąžiningų veiksmų sąrašus.³² Kiti bando analizuoti bendras nesąžiningumo/sąžiningumo sąvokas bei jų turinį.³³

Į pavyzdinius sąrašus yra įtraukti tokie bene *klasikiniai piercing* atvejai kaip dukterinės įmonės dekapitalizavimas, turto sumaišymas, įmonių teisės formalumų nesilaikymas ar įmonės įsteigimas tam, kad būtų išvengta atsakomybės (*fraud*).³⁴ Detalių kriterijų, kokiais atvejais, pvz., yra maišomas turtas ar klaidinama visuomenė, nepateikiama. Taip pat visiškai neaišku, kiek ir kokius kriterijus reikia nustatyti, kad būtų atliktas *piercing*. Pavyzdžiui, visiškai neaišku, ar vien visuotinio dalyvių susirinkimo (reguliarus³⁵) nesušaukimas gali būti pakankamas pagrindas panaikinti ribotą atsakomybę? Taigi minėti sąrašai atrodo gana abstraktūs ir netikslūs.

Tie autoriai, kurie bando nesąžiningų veiksmų sąlygą aiškinti per sąžiningumo turinio atskleidimą, taiko doktrinoje bei teismų praktikoje paplitusį dviejų sąžiningumo kriterijų – objektyvaus ir subjektyvaus – testą.³⁶ Autoriaus nuomone, vargu ar yra pagrįsta susieti atsakomybės panaikinimo klausimą su subjektyviu kriterijumi. Subjektyvus kriterijus neturi įtakos kreditorių interesų pažeidimo faktui. Pavyzdžiui, tai, kad asmuo dėl savo sugebėjimų negalėjo suprasti, kad yra maišomas turtas, turi mažiausiai įtakos faktui, kad pažeidžiami kreditorių interesai.³⁷ Be to, kaip taikyti subjektyvų testą, kai patronuojanti įmonė yra ne fizinis asmuo? Autoriaus išsakytą nuomonę, kad taikant CK 2.50 str. 3 d. vertėtų vadovautis objektyviu nesąžiningumu, patvirtina

³² Pvz., Augustaitis A. Akcininko atsakomybė (Ribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvio atsakomybė už juridinio asmens prievoles). *Juristas*. 2004. Nr. 1 <<http://www.paciolis.lt/?cid=30418&details=1>> [žiūrėta 2008 09 04]. Bartkus G., Keserauskas Š., Mikelėnas V., Mizaras V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002. P. 128–129.

³³ Pvz., Levickaitė I. Can the corporate veil be pierced under Lithuanian Law? *International Journal of Baltic Law*. 2004. Vol. 1. Nr. 4. P. 41–42. Tikniūtė A. *Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai*: disertacija. Vilnius, 2006. P. 110–111.

³⁴ Pvz., Augustaitis A. Akcininko atsakomybė (Ribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvio atsakomybė už juridinio asmens prievoles). *Juristas*. 2004. Nr. 1 <<http://www.paciolis.lt/?cid=30418&details=1>> [žiūrėta 2008 09 04]. Bartkus G., Keserauskas Š., Mikelėnas V., Mizaras V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002. P. 128–129.

³⁵ Kas yra „reguliarus“ taip pat neaišku.

³⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje J. Černijenko v. V. Remeikienė, Nr. 3K-3-827/2000. Pvz., Levickaitė I. Can the corporate veil be pierced under Lithuanian Law? *International Journal of Baltic Law*. 2004. Vol. 1. Nr. 4. P. 41–42. Mikelėnas V., Taminskas A., Vileita A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001. P. 71–72. Tikniūtė A. *Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai*: disertacija. Vilnius, 2006. P. 110–111.

³⁷ Tai elementarus aplaidumo atvejis, kai asmuo aplaidžiai tvarkė turтинis reikalus.

ir teismų praktika. Pavyzdžiui, UAB „Göllner expedition“ v. S. Beinorius, J. Beinorienė byloje³⁸ teismas nesąžiningumą konstatavo remdamasis vien objektyviais atsakovo veiksmais bei kriterijais, visiškai netaikydamas subjektyviojo testo. Tas pats pasakytina ir apie kitą teismų praktiką.³⁹

2.2.3. Teismų praktika

Autoriaus nuomone, *piercing* instituto taikymo Lietuvoje *leading case* turėtų būti laikomas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje UAB „Göllner expedition“ v. S. Beinorius, J. Beinorienė⁴⁰. Nagrinėjant šią nutartį, būtų galima išskirti keletą faktorių grupių, svarbių nustatant nesąžiningus veiksmus.

Pirmiausia, tai yra veiksniai, susiję su *organizacine* (*vidine*) struktūra (vidiniai faktoriai). Dalyvių ir dukterinės įmonės interesai buvo labai susipynę. Abu dalyviai sutuoktiniai visiškai kontroliavo įmonę bei jos kasdieninę (*day-to-day*) veiklą ir panaudojo savo kontrolę siekdami išvengti prievolės įvykdymo: transporto priemonių tretiesiems asmenims pardavimas, vieno iš jų – atsakovų sūnui, vėlesnis dalies tų pačių automobilių išsinuomavimas, formalus verslo perkėlimas į kitą įmonę, finansinės schemos, leidžiančios nepatekti lėšoms į įmonės sąskaitas ir išvengti išieškojimo.

Antra, didelis naujai įsteigtos dukterinės įmonės (UAB „Transbaninis“) bei senos įmonės (UAB „Baninis“) panašumas, o tai leidžia tretiesiems asmenims manyti, kad rinkoje veikia tas pats asmuo: labai panašus pavadinimas, tas pats direktorius ir akcininkas, ta pati buveinė, tie patys pašto adresai. Šiuo atveju akcentuojami jau *išoriniai* kriterijai (išoriniai faktoriai).

Išorinių ir vidinių faktorių suvokimas padeda mums suprasti nesąžiningų veiksmų turinį. *Göllner expedition* bei kiti teismų sprendimai⁴¹ leidžia užpildyti minėtų doktrinų abstraktų turinį. Vadovaujantis sąrašų doktrina UAB „Baninis“ atvejį būtų galima pavadinti „juridinio asmens įsteigimu siekiant išvengti atsakomybės“⁴². Taip pat pastebimi „turto sumaišymo“ požymiai. Vadovaujantis nesąžiningumo sąvokos aiškinimo dokt-

rina – teismų praktika rodo, kad nėra pagrindo nagrinėti subjektyvųjų kriterijų. Objektyvus kreditorių interesų pažeidimas yra pakankamas konstatuoti nesąžiningus veiksmus.

Sprendimas *Göllner expedition* byloje rodo, kad panaikinant atsakomybės privilegiją, buvo nustatyti tiek išoriniai, tiek ir vidiniai faktoriai. Be abejonės, kyla klausimas, ar pakanka vien tik vidinių ar vien tik išorinių faktorių dukterinės įmonės atsakomybės privilegijai panaikinti? Jeigu taip, tai kiek vienos grupės kriterijų būtina, kad patronuojanti įmonė atsakytų už dukterinės prievolės? Naujesnė teismų praktika dažniausiai nors ir neatsako į šį klausimą⁴³, bet susidaro įspūdis, kad teismai yra linkę nustatyti tiek vidinius, tiek išorinius faktorius kiekvienoje byloje, kurioje taikoma 2.50 str. 3 d.⁴⁴

Autoriaus nuomone, *piercing* institutas neabejotinai turėtų būti taikomas įrodžius vien tik vidinius faktorius. Atliekant būtent vidinius (organizacinius) veiksmus gali būti piktnaudžiaujama ribota dukterinės įmonės atsakomybe privedant dukterinę įmonę prie nemokumo, tai yra prie padėties, kai dukterinė įmonė negali įvykdyti savo prievolių. Tuo tarpu vien tik išorinių veiksmų nepakanka tam, kad dukterinė įmonė taptų nemoki ir negalėtų vykdyti savo prievolių. Kai abi įmonės turi tuos pačius vadovus, labai panašius pavadinimus, tas pačias buveines, patalpas, telefono numerius ir pan., tai leidžia tretiesiems asmenims pagrįstai jas sutapatinti. Maža to, šios aplinkybės gali būti vertinamos kaip patronuojančios įmonės nesąžiningi veiksmai komercinėje apyvartoje, nes tretieji asmenys yra klaidinami dėl to, kas yra kita prievolės šalis. Tačiau vien tokių veiksmų nepakanka, kad dukterinė įmonė taptų nemoki. Tai reiškia, kad nėra priežastinio ryšio tarp šių išorinių veiksmų ir dukterinės įmonės negalėjimo vykdyti savo prievolės. Dėl šių priežasčių nustačius nesąžiningų veiksmų vien tik išorinius faktorius, CK 2.50 str. 3 d. neturėtų būti taikoma. Tačiau tai nereiškia, kad tokiu atveju patronuojanti įmonė turi išvengti atsakomybės, juk ji buvo nesąžininga. Autoriaus nuomone, esant tokiam, vien tik „išoriniam“ nesąžiningumui, turėtų būti taikomas kitas atsakomybės institutas – atsakomybė dėl pasitikėjimo⁴⁵. Nepaisant visų šių aplinkybių, būtina pabrėžti, kad, kaip rodo Lietuvos bei užsienio teismų praktika, paprastai vidiniai faktoriai susiję su išoriniais faktoriais (jie yra susipynę), tai yra patronuojanti įmonė atlikdama „vidinius“ nesąžiningus veiksmus, kartu atlieka ir „išorinius“ nesąžiningus veiksmus. Tad tiek vidinių, tiek ir išorinių faktorių nagrinėjimas taikant dalyvio atsakomybės institutą yra būtinas.

³⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Göllner expedition“ v. S. Beinorius, J. Beinorienė, Nr. 3K-3-124/2004.

³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje *Centrinė projektų valdymo agentūra v. UAB „Logistikos sprendimai“*, Nr. 2A-425/2007. Detaliau žr. Augustaitis A. Akcininko atsakomybė (Ribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvio atsakomybė už juridinio asmens prievolės). *Juristas*. 2004. Nr. 1 <<http://www.paciolis.lt/?cid=30418&details=1>> [žiūrėta 2008 09 04].

⁴⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Göllner expedition“ v. S. Beinorius, J. Beinorienė, Nr. 3K-3-124/2004.

⁴¹ Pvz., LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Saulėtekis“ v. I. K., L. M., R. P., Nr. 3K3-3-604/2006. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje *OMV Refining & Marketing, GmbH v. A. P.* Nr. 2A-250/2007. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje *Centrinė projektų valdymo agentūra v. UAB „Logistikos sprendimai“*, Nr. 2A-425/2007.

⁴² Palyginkite su Bartkus G., Keserauskas Š., Mikelėnas V., Mizaras V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002. P. 129.

⁴³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Saulėtekis“ v. I. K., L. M., R. P., Nr. 3K3-3-604/2006. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje *OMV Refining & Marketing, GmbH v. A. P.* Nr. 2A-250/2007.

⁴⁴ Pvz., Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje *Centrinė projektų valdymo agentūra v. UAB „Logistikos sprendimai“*, Nr. 2A-425/2007.

⁴⁵ „Vertrauenshaftung“ atsakomybės institutas Vokietijoje ir Šveicarijoje, „apparence“ institutas Prancūzijoje. Žr., pvz., Schnyder, A. K. *Patronatserklärungen – Haftungsgrundlage für Konzerngesellschaften*. SJZ. 1990. P. 57–66.

Atsakant į klausimą, kiek vienos ir kitos grupės faktorių turėtų būti nustatyta, kad atsirastų pakankamas pagrindas naikinti atsakomybės privilegiją, būtina pažymėti, kad, autoriaus nuomone, kiekybinis aspektas neturėtų būti laikomas esminiu. Svarbiausia čia yra *kokybinis aspektas*, tai yra nesąžiningi veiksmai turėtų būti pakankamai aktyvūs, kad pažeistų kreditoriaus interesus. Taigi, dalyvio nesąžiningiems veiksams įrodyti svarbiausia nustatyti, ar patrunuojančios įmonės veiksmai iš esmės pažeidė dukterinės bendrovės kreditoriaus interesus.

2.2.4. Pareigos pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo pažeidimas kaip nesąžiningi veiksmai

Doktrinos dalis, apžvelgusi keletą pirmos instancijos teismų sprendimų taikant CK 2.50 str. 3 d., taip pat kai kurie teismai⁴⁶ nesąžiningais veiksmais laiko dalyvio nevykdymą ĮBĮ įtvirtinto reikalavimo pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo, jeigu įmonė negali ir (arba) negalės atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais).⁴⁷ Šiuo atveju yra aiškūs *neteisėti* veiksmai, pažeidžiantys konkrečią imperatyvią teisės normą ĮBĮ 8 str. 1 d. Taigi, kyla klausimas, ar šiuo atveju yra pagrįsta tokius dalyvio veiksmus laikyti nesąžiningais ir priversti dalyvį atsakyti *pagal tos įmonės prievoles*, ar, pavyzdžiui, taikyti vadovo atsakomybės modelį ar deliktinės atsakomybės institutą ir priversti dalyvį atsakyti už žalą, kuri atsirado dėl konkrečios teisinės pareigos pažeidimo? Atsakyti į šį klausimą padėtų tokios mintys:

1) atskirumo principas yra civilinės apyvartos socialinė ir teisinė vertybė, kuriai suteiktas principo statusas, o dalyvio atsakomybė pagal įmonės prievoles yra išimtis, kuri turėtų būti aiškinama restrikyviai bei taikoma išimtiniais atvejais, kai to paties tikslo negalima pasiekti pasitelkus kitus institutus;

2) ĮBĮ 8 str. nustato pareigą kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo įmonės vadovui ir savininkui⁴⁸, tai yra asmenims, kurie faktiškai vykdo ir kontroliuoja įmonės ūkinę veiklą ir žino jos finansinę padėtį. Dalyvis šiuo atveju prilyginamas (faktiniam) įmonės vadovui, o tai įmonių grupėje yra pagrįsta. Tačiau vadovo (taip pat ir *de facto* vadovo) atsakomybės mechanizmas yra visiškai kitoks nei *piercing*: vadovas atsako už dėl savo pareigų pažeidimo padarytą žalą (CK 2.87 str. 7 d.), o ne pagal savo vadovaujamos įmonės prievoles, tai yra jokių būdu

nėra naikinamas atskirtumo principas (išlaikoma vertybė), nors abiem atvejais kreditoriaus interesas yra apginamas. Kilus deliktinei savininko atsakomybei, patrunuojanti įmonė taip pat neatsako pagal dukterinės įmonės prievoles, o atsako pagal savo deliktinę prievolę. Taigi atskirumo principas nėra pažeidžiamas apginant kreditorių interesus protingu būdu;

3) ĮBĮ 8 str. 4 d. nustato įmonės vadovo ir „kitų asmenų“ atsakomybę už ĮBĮ 8 str. 1 d. pažeidimą. Tai rodo įstatymo leidėjo valią už šį pažeidimą taikyti būtent vadovo atsakomybės, o ne dalyvio atsakomybės institutą.

Autoriaus nuomone, jau dėl šių argumentų CK 2.50 str. 3 d. minėtose ir panašiose bylose neturėtų būti taikomas. Tačiau tai nereikia, kad patrunuojanti įmonė turėtų išvengti atsakomybės už nesikreipimą dėl bankroto bylos iškėlimo dukterinei įmonei pagal, pavyzdžiui, *de facto* vadovo atsakomybės modelį ar deliktinės atsakomybės institutą.

2.3. Priežastinis įmonės negalėjimo įvykdyti prievolės ir dalyvio nesąžiningų veiksmų ryšys

Priežastinis ryšys tarp pirmosios ir antrosios atsakomybės privilegijos panaikinimo sąlygos nustatomas pagal bendras taisykles (CK 6.247 str.). Greičiausiai dėl šios priežasties doktrinoje šiai sąlygai paprastai beveik neskiriama dėmesio.⁴⁹ Teismų praktikoje paprastai taip pat neakcentuojamas priežastinis ryšys. Pavyzdžiui, *UAB „Göllner spedition“ v. S. Beinorius, J. Beinorienė* byloje teismas net nenagrinėja klausimo, ar tarp atsakovo nesąžiningų veiksmų ir UAB „Baninis“ negalėjimo patenkinti ieškovo reikalavimą yra priežastinis ryšys. Teismas konstatuoja, kad UAB „Baninis“ „(...) yra iškelta bankroto byla, ieškovui savo kreditorinių reikalavimų nepatenkinus iš UAB „Baninis“ turto bankroto byloje, jo reikalavimai turi būti nukreipiami atsakovams“. Kitose bylose teismai CK 2.50 str. 3 d. taikė įmonėms esant nemokioms, ir priežastinio ryšio sąlygos nenagrinėjo.⁵⁰

Vargu ar yra pagrįsta ignoruoti priežastinio ryšio sąlygą tiek doktrinoje, tiek ir teismų praktikoje. Vienose situacijose priežastinis ryšys tarp nesąžiningų veiksmų bei negalėjimo įvykdyti prievolės gali būti akivaizdus, tai kitose – dukterinės įmonės negalėjimą įvykdyti prievolę gali lemti ne nesąžiningi patrunuojančios įmonės veiksmai arba ne tik nesąžiningi veiksmai. Pavyzdys čia galėtų būti situacija, kai patrunuojanti įmonė atlieka

⁴⁶ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje *OMV Refining & Marketing, GmbH v. A. P.*, Nr. 2A-250/2007.

⁴⁷ Augustaitis A. Akcininko atsakomybė (Ribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvio atsakomybė už juridinio asmens prievoles). *Juristas*. 2004. Nr. 1 <<http://www.paciolis.lt/?cid=30418&details=1>> [žiūrėta 2008 09 04]. Butrimienė G. Ar ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų dalyviai, pagal bendrą taisyklę neatsakantys už bendrovės prievoles, gali būti patraukti civilinės atsakomybės? *International Journal of Baltic Law*. 2005. Vol. 2. Nr. 4. P. 62–63.

⁴⁸ Pagal ĮBĮ 2 str. 9 d. savininku laikomas taip pat akcininkas ar akcininkų grupė, kuriam (kuriems) priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 1/10 visų balsų. Autoriaus nuomone, tokia žema riba yra nepagrįsta, nes atsiranda galimybė patraukti atsakomybės visiškai nedalyvaujančius įmonės veikloje asmenis, pvz., investuotojus.

⁴⁹ Bartkus G., Keserauskas Š., Mikelėnas V., Mizaras V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002. P. 128–129. Levickaitė I. Can the corporate veil be pierced under Lithuanian Law? *International Journal of Baltic Law*. 2004. Vol. 1. Nr. 4. P. 40.

⁵⁰ Pvz., LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Saulėtekis“ v. I. K., L. M., R. P.*, Nr. 3K3-3-604/2006. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje *OMV Refining & Marketing, GmbH v. A. P.* Nr. 2A-250/2007. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje *Centrinė projektų valdymo agentūra v. UAB „Logistikos sprendimai“*, Nr. 2A-425/2007 ir kt.

vien tik „išorinius“ nesąžiningus veiksmus.⁵¹ Išties tokiu atveju patronuojanti įmonė atlieka nesąžiningus veiksmus, tačiau tokie veiksmai neturi priežastinio ryšio su dukterinės įmonės negalėjimu įvykdyti savo prievolių.

Tad nustatyti aplinkybes, patvirtinančias priežasties-pasekmės ryšį, būtina kiekvienu konkrečiu atveju.

3. PASEKMĖS

Piercing modelio pasekmė yra patronuojančios įmonės subsidiari atsakomybė pagal dukterinės įmonės prievoles. Tai reiškia, kad savarankiškas teisės subjektas yra verčiamas atsakyti ne pagal savo prievoles, o tai yra įprasta kad ir, pavyzdžiui, deliktinės atsakomybės atveju, bet pagal kito teisės subjekto prievoles. Tai gali atrodyti ekstremalu. Tačiau šis ekstremalumas yra švelninamas atsakomybės subsidiarumu (CK 6.245 str. 5 ir 6 d.) – patronuojanti įmonė tik tuo atveju atsako pagal dukterinės prievoles, kai dukterinė įmonė nebeturi turto savo kreditorių reikalavimams patenkinti. Tad įmonių grupė visada gali išvengti *piercing* modelio bei kitų atsakomybės institutų taikymo, jeigu užtikrins dukterinių įmonių mokumą. Būtent taip paprastai funkcionuoja šiuolaikinės įmonių grupės – užtikrina visų savo grupės narių mokumą. Be jokios abejonės, pasitaiko atvejų, kai mokumo užtikrinti nepavyksta – tokiais atvejais grupei tenka atsakomybės privilegijos panaikinimo rizika.

IŠVADOS

1. CK 2.50 str. 3 d. sureguliuotas juridinio asmens dalyvio atsakomybės pagal juridinio asmens prievoles institutas yra orientuotas į įmonių grupes bei patronuojančios įmonės atsakomybę už dukterinės įmonės prievoles. Kiekvienu *piercing* taikymo atveju turėtų būti nustatoma įmonių grupės sudėties buvimas (kontrolė).

2. Dalyvio atsakomybės instituto nereikėtų painioti su deliktinės atsakomybės institutu. Dalyvio atsakomybės institutas turi tris CK 2.50 str. 3 d. nurodytas atsakomybės sąlygas: juridinio asmens negalėjimas įvykdyti prievolės, dalyvio nesąžiningi veiksmai, priežastinis įmonės negalėjimo įvykdyti prievolės ir dalyvio nesąžiningų veiksmų ryšis. Čia nereikia įrodinėti deliktinei atsakomybei būdingų neteisėtų veiksmų bei žalos. Taip pat nereikia įrodinėti ir kaltės, kadangi dalyvio nesąžiningumas apima visą subjektingą *piercing* instituto teisinės sudėties pusę.

3. Nesąžiningų veiksmų turinys gali būti suprastas per patronuojančios įmonės ir dukterinės įmonės santykio vidinius bei išorinius faktorius. Vidiniai faktoriai apima įvairius organizacinius kriterijus, pavyzdžiui, kontrolę, kontrolės įgyvendinimą (vieningą valdymą, kišimąsi į dukterinės įmonės veiklą), interesų bendrumą (konvergenciją), turto sumaišymą (finansinę integraciją) ir t. t. Išorinis elementas apima visus kriterijus, kurie leidžia tretiesiems asmenims identifikuoti (sutapatinti) abi įmones, pavyzdžiui, panašus pavadinimas, tas pats direktorius, ta pati buveinė, tie patys telefono numeriai.

4. Pareigos pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo pažeidimo atveju neturėtų būti taikomas *piercing the corporate veil* institutas – reikėtų taikyti vieną iš dviejų – vadovo atsakomybės arba deliktinės atsakomybės institutą. Taip kreditoriaus interesus bus apgintas išlaikant atskirumo principą – socialinę ir teisinę vertybę.

LITERATŪRA

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (patvirtintas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymu 2000 07 18 Nr. VIII-1864). *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 74 (su pakeitimais ir papildimais).
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (oficialus tekstas su pakeitimais iki 1998 m. rugs. 10 d.). *Valstybės žinios*. 1964. Nr. 19-138 (negalioja nuo 2001 07 01).
3. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001. Nr. 31-1010 (su pakeitimais ir papildymais).

Teismų praktika

1. LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje *J. Černijenko v. V. Remeikienė*. Nr. 3K-3-827/2000.
2. LAT CBS 2000 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kerulė“ v. Papelkių žemės ūkio bendrovė, Raseinių rajono savivaldybė, Žemės ir kito nekilnojamojo turto registro valstybinės įmonės Tauragės filialas*. Nr. 3K-3-1180/2000.
3. LAT CBSs teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Göllner spedition“ v. S. Beinorius, J. Beinorienė*. Nr. 3K-3-124/2004.
4. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. Lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Saulėtekis“ v. I. K., L. M., R. P.* Nr. 3K3-3-604/2006.
5. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje *OMV Refining & Marketing, GmbH v. A. P.* Nr. 2A-250/2007.
6. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje *Centrinė projektų valdymo agentūra v. UAB „Logistikos sprendimai“*. Nr. 2A-425/2007.
7. Kauno miesto apylinkės teismo 2002 m. balandžio 11 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-2833/2002.
8. Kauno miesto apylinkės teismo 2002 m. balandžio 11 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-2833/2002.
9. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo 2003 m. spalio 22 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-2367-20/2003.
10. Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2003 m. gegužės 2 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-4070-17/2003.

Specialioji literatūra

1. Augustaitis A. Akcininko atsakomybė (Ribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvio atsakomybė už juridinio asmens prievoles). *Juristas*. 2004. Nr. 1 <<http://www.paciolis.lt/?cid=30418&details=1>> [žiūrėta 2008 09 04].
2. Bartkus, G.; Keserauskas, Š.; Mikelėnas, V.; Mizaras, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antrąji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.
3. Von Büren, R. *Der Konzern: rechtliche Aspekte eines wirtschaftlichen Phänomens*. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 2005.

⁵¹ Žr. šio straipsnio 2.2.3. poskyrį.

4. Butrimienė, G. Ar ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų dalyviai, pagal bendrą taisyklę neatsakantys už bendrovės prievoles, gali būti patraukti civilinė atsakomybėn? *International Journal of Baltic Law*. 2005. Vol. 2. Nr. 4.
5. Druey, J. N.; Vogel, A. *Das schweizerische Konzernrecht in der Praxis der Gerichte*. Zürich: Schulthess, 1999.
6. Kriauciūnas, D. Įmonių grupės: teisinis reglamentavimas Europos Bendrijos ir Lietuvos teisėje. *Teisė*. 2001. Nr. 38.
7. Kiršienė, J.; Pakalniškis, V.; Ruškytė, R.; Vitkevičius, P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas*. Vadovėlis: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, Vilnius, 2004.
8. Levickaitė, I. Can the corporate veil be pierced under Lithuanian Law? *International Journal of Baltic Law*. 2004. Vol. 1. Nr. 4.
9. Mikelėnas, V.; Taminskas, A.; Vileita A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001.
10. Papijanc, V. Įmonių grupės teisinis reguliavimas: samprata ir požymiai. *Jurisprudencija*. 2007. Nr. 4(94).
11. Schnyder, A. K. Patronatserklärungen – Haftungsgrundlagen für Konzerngesellschaften. *SJZ*. 1990.
12. Tikniūtė, A. *Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai*: disertacija. Vilnius, 2006.
13. Žukas, T. Akcininko atsakomybė už bendrovės prievoles (1). *Vadovo pasaulis*. 2003. Nr.11.
14. Žukas, T. Akcininko atsakomybė už bendrovės prievoles (3). *Vadovo pasaulis*. 2004. Nr. 1.

PIERCING THE CORPORATE VEIL AND LIABILITY OF THE PARENT COMPANY AGAINST THE CREDITORS OF THE SUBSIDIARIES UNDER LITHUANIAN LAW

Vitalij Papijanc*
Mykolas Romeris University

S u m m a r y

This paper focuses on the doctrine of *piercing* of corporate veil which allows establishing liability of a parent company for the acts of its affiliates under Lithuanian law. This doctrine is found in Art. 2.50 sec. 3 of the Lithuanian Civil Code:

“Where a legal person fails to perform its obligations due to the acts in bad faith of a member of the legal person, the member of a legal person shall, in a subsidiary manner, be liable by his own property for the obligations of a legal person”.

This provision is definitely progressive and positive. Moreover, according to a Lithuanian approach, the doctrine of *piercing* is supposed to be applied in the field of corporate groups – to establish liability of a parent company for the obligations of its subsidiary.

In order to pierce the corporate veil, the plaintiff should establish three elements: (i) that the subsidiary failed to perform its obligations, (ii) that the parent company acted in bad faith, and (iii) that there was a causal link between the first and second conditions. These conditions and doctrine of *piercing* of corporate veil should not be confused with tort liability and its conditions.

Failure of a subsidiary to perform its obligations *de facto* means insolvency of the subsidiary. Therefore, the doctrine of *piercing* of corporate veil is *de facto* applicable if a subsidiary is insolvent. The most problematic issue is to establish that a parent company acted in bad faith. Two main approaches, which deal with the interpretation of actions in bad faith, may be distinguished. The first stream concentrates on the list of examples of actions in bad faith. The second analyzes the definition of “acting in bad faith” and tries to find answers in the scope of the definition of “bad faith”. Both approaches are imperfect and need to be supplemented by court practice. While approaching court practice, internal (organizational) criteria and external criteria could be distinguished. Internal (organizational) criteria include the control of the subsidiary, implementation of such control, common interests of both enterprises, using of the same property etc. External criteria confuse third parties to mix parent company and subsidiary, e.g. same or very similar name, same offices, same address, same telephone numbers, same employees etc. Understanding of internal and external criteria gives us a better feeling of what kind of activity should be understood as “acting in bad faith”.

Failure to perform a duty to initiate insolvency procedure should not be confused with acting in bad faith as a condition to apply the doctrine of *piercing* of corporate veil. If it is possible to apply an alternative approach – e. g. *de facto* director liability approach or tort liability, and maintain the liability privilege – an alternative approach should prevail.

The consequence of piercing the corporate veil is establishing liability of the parent company *in a subsidiary manner* for the obligations of its subsidiary. In order to avoid such liability a parent company should ensure that subsidiaries are *solvent* and perform their obligations.

Keywords: *piercing the corporate veil*, corporate group, parent company, subsidiary company, acting in bad faith.

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Business, doctoral student.